

Fórizs Sándor ny. r. határőr dandártábornok:

A HATÁRŐRSÉG SORÁLLOMÁNYA AZ 1960-AS ÉVEKBEN

DOI: 10.35926/HSZ.2025.3.6

ÖSSZEFOGLALÓ: A publikáció levéltári dokumentumok alapján a határőrség sorállományának helyzetét vizsgálja az 1960-as években. A szerző bemutatja a legfontosabb tevékenységeket, sorozást, bevonulást, kiképzést, leszerelést. Az olvasó megismerheti a létszámadatokat, a halálesi és öngyilkossági számokat, fegyelmi kimutatásokat, a szakbeosztások fajtáit, valamint a bevonultatás és az alkalmazás különböző típusú megoldásait.

KULCSSZAVAK: határőrség, sorozás, bevonulás, leszerelés, kiképzés, fegyelmi helyzet

A SZERZŐRŐL:

Dr. Fórizs Sándor ny. r. dandártábornok, ny. egyetemi tanár (CSc), professzor emeritus, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola témavezetője (ORCID: 0000-0001-6019-3295; MTMT: 10002335)

BEVEZETÉS

A magyar határőrség – a fegyveres erők részeként – az 1960-as években feladatait sorállomány alkalmazásával látta el. Ennek jogi alapját több dokumentum biztosította. „A Magyar Népköztársaság polgárainak megtisztelő kötelessége, hogy általános védkötelezettség alapján katonai szolgálatot teljesítsenek.”¹ Az általános védkötelezettségről szóló rendelkezéseket az 1960. évi IV. törvény a honvédelemről és az ezt módosító 1964. évi 1. számú törvényerejű rendelet szabályozta.² A sorkatonai szolgálat minden mozzanatára – sorozás, bevonulás, alapkiképzés, váltás, leszerelés, határőrizeti szolgálat ellátása, tanfolyamok, tiszteskiképzés stb. – az országos parancsnok évente intézkedéseket vagy parancsokat adott ki, amelyeket a kerületparancsnokok (regionális helyi vezetők, összesen tíz, később 11) a saját sajátosságainak megfelelően tovább pontosítottak. Egy 1965-ben kiadott utasítás az egész kérdéskört átfogóan áttekintette, minden részletében beszabályozta.³

A határőrség 1960-ig nem dolgozta fel az 1956–57-es évek sokkhatásait. A tisztii állomány meghatározó része leszerelt, sok vezetőt elmozdítottak a helyéről,⁴ 1957-ben leváltották az országos parancsnokot, lecserélődött a teljes sorállomány. Mindezek ellenére a szervezet fegyelmi és szolgálatellátási helyzete nem érte el az országos politikai vezetés által megkívánt szintet. A sorozatos problémák átlépték azt az ingerküszöböt, amikor felülről belemenyülnek egy szervezet irányításába. A Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Politikai Bizottsága az ország első számú nem kormányzati, hanem politikai jellegű döntéshozó

¹ MNK Alkotmány 60. §.

² Magyar Közlöny 1960. december 18-i, 112. szám, illetve 1964. január 29-i 6. szám.

³ „Utasítás a sorállományúak katonai szolgálatának rendjéről, szolgálatteljesítésükkel kapcsolatos eljárásokról.”

⁴ Fórizs 2023a, 111–123.

szerveként 1960. augusztus 9-én tartott ülésén többek között két, a határőrséget is érintő napirendi pontot tárgyalta.

A 2. pont címe magában is sokatmondó: *Jelentés a Határőrségnél történt rendkívüli eseményekről, azok okairól és a Határőrség munkájának legfőbb nehézségeiről*. Az ülés anyaga a levéltárban és az interneten egyaránt elérhető.⁵ Döntés született az országos parancsnok és a politikai csoportfőnök leváltásáról.

1963-ban ismételten váltás volt az országos parancsnoki munkakörben. A vezetőváltás magában még nem feltétlenül hozza meg a nagy változásokat. Az egyik kulcskérdés a sorállomány, illetve annak tevékenysége volt. Írásomban a sorállomány helyzetét kívánom vizsgálni az 1960-as évekre vonatkozóan. Az elemzéshez, a kialakult viszonyok bemutatásához a kapcsolódó témájú anyagokat a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) Lángliliom utcai gyűjteményéből a határőrség országos parancsnokság okmányai⁶ közül választottam ki. A publikációban nem érintem a sorállomány határőrizeti alkalmazásának módszereit, a határőrizet helyzetét, ezek a kérdések már csak mennyiségi okokból is meghaladják egy publikáció kereteit.

Az adatok feldolgozását némiképp nehezíti, hogy a '60-as években egy ideig az ügynevezett „határőrizeti évben” vezették a nyilvántartásokat. Ez az időszak az októbertől októberig tartott, vagyis az egyik évből három, a másikkal kilenc hónapot tartalmazott. Ez viszont rendkívül akadályozza a megelőző és a későbbi időszak csillagászati évekre illeszkedő információinak összevetését.

A HATÁRŐRSÉG HELYZETE

A határőrség – hivatalos megnevezéssel BM Határőrség – az akkori jogállása szerint a fegyveres erők részeként a belügyminiszter alárendeltségében tevékenykedő testületként működött, hasonlóan a BM Karhatalomhoz.

Az 1966-ban érvényben volt határőrségi állománytáblázatot a belügyminiszter 1962. november 1-jén hagyta jóvá. Ennek megfelelően a szervezet 1966. évi létszáma az alábbi volt:

- a teljes rendszeresített állomány 16 032 fő;
- ebből hivatásos 3 249 fő;
 - tiszt 2 043 fő;
 - hivatásos tiszthelyettes 1 011 fő;
 - irodai dolgozó 195 fő;
- sorállomány 12 783 fő.⁷

A tényleges létszám az állománytáblázathoz viszonyítva folyamatosan, hónapról hónapra ingadozott. Általában hivatásosokból kisebb hiány, a sorállományból 100–200 fős többlet jelentkezett. Ezt mutatja az előző évi, a 1965-ös létszámhelyzetről szóló kimutatás:⁸

- a teljes rendszeresített állomány 16 032 fő;
- tiszt 2043 fő, hiány 215 fő;
- hivatásos tiszthelyettes 1102 fő, többlet 91 fő;

⁵ Őrzési egység: 1960. augusztus 9. (288.f.5/195.ö.e.)

⁶ Levéltári jelzetük: MNL OL HOP XIX-B-10.

⁷ „Javaslat a BM Határőrség szervezésének módosítására.”

⁸ „Kimutatás a BM. Határőrség személyi állományának létszámáról.”

- irodai dolgozó 195 fő, többlet egy fő;
- sorállomány 12 783 fő, többlet 150 fő.

A nyilvántartás egyik érdekessége, hogy megemlíti, a sorállományból tiszti beosztásban 18 fő, hivatásos tiszthelyettesi beosztásban 83 fő dolgozik, alapvetően gazdasági területen, raktárakban, nyilvántartási feladatok területén. A tiszthiányt mutatja, hogy rövid néhány hónapos időszakra őrsparancsnok-helyettesi és politikai helyettesi funkciókba is kineveztek ideiglenesen sorkatonákat.

Az országos parancsnokság a négy év alatt a határőrizeti helyzetben bekövetkezett változások – például a határforgalom jelentős növekedése – miatt megkísérelte módosíttatni az állománytáblázatot, kisebb, 200 fős növekedést kívánt elérni. Az ehhez kapcsolódó levelezés, felterjesztések és válaszok egész évben folytak, láthatólag igen lassan.

A sorállomány korábbi létszámadatai:⁹

- 1960. február 15-én 13 342 fő, a többlet 120 fő;
- 1961. február 15-én 13 703 fő, a többlet 478 fő;
- 1962. február 15-én 13 508 fő, a többlet 286 fő.

A sorállomány összetételéről több kimutatással is rendelkezünk. Egy 1962. évi jelentés¹⁰ az állomány származási helyzetéről szól. Az összlétszám 13 423 fő, 201 fővel több az előírtnál, két korosztályban. Szociális származásuk szerint:

- munkás 50%;
- paraszt 38,35%;
- értelmiségi 0,65%;
- egyéb származású 11%.

A szervezet vezetése szempontjából érthető módon a képzettebb katonák a törzseknél szolgáltak. Az országos parancsnokságon és utalt alegységeinél érettségivel rendelkezett a sorkatonák 21%-a. Ők lényegében különböző osztályoknál, szervezeti elemeknél a kvalifikáltabb felkészítést igénylő feladatokat látták el, és a járőrszolgálatokban többnyire nem vettek részt.

A sorállomány elosztása szervezetenként az alábbi volt. 1963. október 1-jén a sorállomány rendszeresített létszáma 12 947 fő, állományban 13 147 fő, közülük tiszti státuszban 33 fő, tiszthelyettesi státuszban 91 fő, összesen 124 fő volt.

Alkalmazási területek:¹¹

- a határőrizet I. vonalában (őrs, FEP, hajós század)
9623 fő, az állomány 60,3%-a;
- a II. vonalban (vonatellenőrző, tartalék, műszaki és kiszolgáló alegységek)
3485 fő, az állomány 21,9%-a;
- a III. vonalban (kerület- és zászlóaljtorzsek, komendánsalegységek)
2056 fő, az állomány 12,9%-a;
- a IV. vonalban (országos parancsnokság és közvetlenjei)
782 fő, az állomány 4,9%-a.

⁹ „Jelentés a sorállomány létszámáról.”

¹⁰ „Létszám és harcieszköz jelentés.”

¹¹ „Jelentés a BM. Határőrség rendszeresített...”

A határőrség egyik jelentős problémája volt, hogy igen sok sorkatonára esett ki szolgálatból különböző, legtöbbször egészségügyi vagy szociális okok miatt, akiket le kellett szerelni: 1961-ben 290 fő, 1962-ben 302 fő. Az 1962/63-as határőrizeti évben (októbertől októberig) 601 fő sorállományú került fogyatékbba, 127 fővel több, mint az előző évben. Okok:

	1961/62-es év	1962/63-as év
– szociális okokból leszerelve	58 fő	79 fő
– egészségügyi okokból leszerelve	247 fő	367 fő
– társadalmi és egyéb szervek kérésére leszerelve	5 fő	16 fő
– bírósági ítélet folytán	128 fő	75 fő
– más szervhez áthelyezve	17 fő	12 fő
– kormányőrségnek átadva	–	24 fő
– elhalálozott	13 fő	20 fő
– külföldre szökött	6 fő	5 fő

Az év során 1530 katonát léptettek elő tisztesnek a tisztesiskolák elvégzését követően. A szakbeosztásokban szolgálatot teljesítő sorkatonák „tartották fenn” a szervezetet. A rendszerezett szakképzettségek, a rendszeresített, zárójelben pedig a ténylegesen meglévő létszám:

– szakács	439 fő (467 fő);
– híradó	850 fő (943 fő);
– műszaki	330 fő (334 fő);
– gépkocsivezető	327 fő (697 fő);
– lovász	188 fő (193 fő);
– patkolókovács	17 fő (17 fő);
– fegyvermester	12 fő (12 fő);
– egészségügyi őr	14 fő (16 fő);
– géppuskás	251 fő (263 fő);
– kutyavezető	106 fő (140 fő).

A kimutatás nem teljes. A változások új munkaköröket hoztak, például az elektromos jelzőrendszer felépítésével megjelent a „jelzőműszerész” beosztás, a nyugati őrskön általában négy fővel, a határforgalom növekedésével pedig a „segéd útlevelkezelő”.

A sorkatonáknak lehetőségük volt kérni a leszerelésüket, amennyiben változás állt be családi, egészségügyi stb. helyzetükben. Ezekről a kérelmekről igen kevés adatunk van. A leszerelési kérelmek száma 1962-ben 577 db, 1963-ban 685 db volt. A 685 kérelem alapján leszereltek 79 főt. Az elbírálást zavarta – mint a jelentés írja –, hogy egyes tanácsi szervek jogtalanul adtak ki családfenntartói igazolásokat.

A leszerelő katonák körében rendszeresen toborzást folytattak, hogy hivatásos tiszthelyettesként, általában szakbeosztások ellátására, bent maradjanak a határőrségben. Ezt mutatja egy 1964. évi parancs,¹² amely az 1965 februárjában távozókat célozta meg. A szempont a hiányok feltöltése volt, szakaszparancsnok, rádióállomás-parancsnok, géptávirás, őrselektő, útlevelkezelő, egyéb hadtápbosztások jöttek elsődlegesen számításba. Az ígért illetmény a beosztástól függően 1200–1450 Ft között mozgott.¹³

¹² „Tárgy: Toborzás végrehajtása.”

¹³ 1965-ben az egy főre jutó átlagfizetés 1766 Ft.

Felvételi feltétel volt az erkölcsi feddhetetlenség, a megfelelő általános műveltség, a katonai szolgálat ideje alatt tanúsított fegyelmezett magatartás, és lehetőleg érettségi, de minimum 8 osztályos általános iskolai végzettség. Az alkalmazásra a leszerelés napjával került sor. Lehetőség nyílt ezt megelőzően, még sorkatonaként megkapni a megbeszélte munkakört, a hivatásos állományú katona illetménye 20%-ának folyósításával.

Az 1961. februárban leszerelő állományból 287 fő jelentkezett továbbszolgálatra. Alkalmatlannak bizonyult 83 fő, a 204 fő alkalmas közül 111 főt beosztottak tiszthelyettesi helyekre, 93 főt pedig a szerencsi hathetes tiszthelyettesi tanfolyamra vezényeltek. Ugyanebből a leszerelésből a rendőrséghez jelentkezett 339 fő, a kormányőrséghez 222 fő, ami szemléletesen mutatja, hogy a határőr sorállomány a belügyi szervek jelentős utánpótlási bázisa volt.

A sorállomány napi leterheltsége rendkívül magas volt, amint azt egy 1962. évi parancs¹⁴ is tartalmazza.

„...egy fő napi megterhelése a végrehajtó szolgálatot ellátóalegységeknél:

- 6–8 óra szolgálat;
- 2 óra kiképzés (képzési napokon);
- 30 perc kötelékrendezés;
- 1,30 óra felkészülés a szolgálatba, illetve szolgálatból bevonulás után szerelvény-karbantartás;
- 1 óra gazdasági munka;
- 4 óra politikai-kulturális-sport tömegmunka, illetve szabadfoglalkozás, nem kiképzési napokon – szombat, vasárnap, hétfő – ennél több;
- 8 óra alvás, összesen 24 óra.”

SOROZÁS, BEVONULÁS, KIKÉPZÉS

Sorozásról, bevonulásról, alapkiképzésről minden évből találhatóak jelentések a levéltárban. A '60-as években évente csupán egyszer került sor bevonulásra. Ezt mindig novemberre tervezték, az alapkiképzés februárig tartott. Ezt a megoldást az indokolta, hogy a téli időszak határőrizeti szempontból „holt” időszaknak számított, kisebb volt a határsértők mozgása, könnyebben lehetett tiszteket és sorkatonákat a kiképzésre összevonni.

Más kérdés, hogy a hideg időszak jelentősen nehezítette a határőrszolgálat jellege miatt szinte mindig szabadban tartott foglalkozásokat. Az évi egyszeri alkalom miatt a határőrség nem tartott fenn állandó kiképzőbázisokat. Erre majd csak akkor került sor, amikor a sorkatonai szolgálat idejének rövidülése miatt évente több bevonulásra lett szükség, és folyamatosra vált a kiképzések tartása. Újonckiképző pontot 1962/63. évben 12-t, 1963/64. évben 13-t, 1964/65. évben 12-t szerveztek. 1966 őszén ezek 6720 fős befogadóképességgel rendelkeztek. Elképzelhető, milyen óriási feladatot jelentett ezek évenkénti felállítás, majd bontása, a teljes szükséges logisztika, elhelyezés, ruházat, étkezés, kiképzési anyagok és helyek biztosítása. Mégis, talán a legnagyobb problémát a felkészítéshez szükséges hivatásos állomány kiállítása jelentette. A négyhónapos időszakra eredeti beosztásukból „vették ki” az embereket, ami gyakran a családjuktól történő különélést, munkájukból való kiesést jelentette. A szakaszparancsnokok, akiknek a szintjén a legfontosabb feladatok jelentkeztek, többnyire tisztek, a rajparancsnokok sorállományú tisztesek voltak.

¹⁴ „Határőrség országos parancsnokának 20. sz. parancsa.”

A határőr sorkatonai szolgálat ekkor három hónappal hosszabb, mint a honvédségé, más volt a sorozás és a behívás rendje.¹⁵ A néphadseregnél évente két-három sorozást és öthat behívást szerveztek.

Évente a határőrség vonultatott be utoljára katonákat, mindig gyengébb minőséget kapott, mert a bevonultatható korosztályok maradványából merített. Ideiglenes vezénnyelssel évi négy hónapra hozták létre a kiképzőpontokat 400-500 fős hivatásos és 1400 fős sorállományú kerettel, ez az összlétszám 13%-a, ezért nagy megterhelést jelentett a végrehajtott szolgálatból történő kiesés. A számadatokból látszik, hogy a sorállomány meghatározó szerepet játszott az alapkiképzések végrehajtásában. Az áttérést a 24 hónapos szolgálatra 1970-re tervezte a határőrség, és ezt követően évi három kiképzéssel számolt, ami már lehetővé tette állandó állományú kiképzőpontok szervezését.

A sorozás mindig megelőzte a novemberi bevonulást. Lényegében ekkor választották ki azokat, akiket a határőrséghez hívtak be. Az utolsó nagy fizikai, egészségügyi ellenőrzésre a bevonulás helyén került sor. Az 1963. évi sorozás augusztus 14. és szeptember 21. között zajlott. A létszámkivetés 8110 fő volt, ebből 1100 fő tartalék. Az 5%-os bevonulási tartalékkal együtt 1065 fő állt rendelkezésre a kiesők pótlására.

1965-ben a sorozás október 4–30. között történt, november 23–24-én 6920 újonc vonult be,¹⁶ kiképzésük 1965. november 29. és 1966. február 10. között zajlott. A sorozás és a bevonultatás terheit a honvédség szervezetei viselték. A határőrség a MNVK. 3. Csoportfőnökségétől igényelte le a szükséges létszámot és a fontosabb szakképzettségeket. A kérelmek teljesítése korántsem volt egyszerű. Nehezen lehetett teljesíteni a biztonsági előírásokat. A nyugatra, az osztrák határra kerülők esetében nem lehettek külföldi rokoni kapcsolatok, büntetett előélet. Nagy segítségnek bizonyult a határőrség számára, ha a kért szakképzettségüket megkapta. A szervezet működése jellemzően a sorállomány önálló szakmai munkáján alapult. Így, a teljesség igénye nélkül, a raktárosok, őrsellátók, (kvázi század-szolgálatvezetők), szakácsok, írnokok, gépkocsivezetők, lovászok, híradósok, különböző javítóműhelyekben lévő munkába állítása megfelelő előképzettség mellett – például hentes, szakács – lényegesen könnyebb volt.

A járási honvéd kiegészítő parancsnokságok soroztak. Ebben az évben egy-egy rendőrtisztet, összesen 35 rendőrt vezényeltek a sorozóbizottságokhoz, kedvező volt a helyismeretük, és gyorsan tudták a szükséges adatokat beszerezni. 18 megye 65 járásából, három városi és 14 budapesti kerületi, összesen 82 honvéd kiegészítő parancsnokság területéről biztosították a határőrség újoncigényét.

A létszámkivetés 20% nyugati és 10% ügynevezett baráti¹⁷ határőrkerületi sorozási tartalékkal történt, ez 7754 főt jelentett. Egyes járásoknál nyolc általános végzettség alatt nem soroztak. Sok volt az alkalmatlan, így Budapest VIII. kerületénél 156 főt kellett sorozni, 200 főt biztosítottak, közülük csak 80 fő lett alkalmas. Az elhárító szolgálat 4330 főt ellenőrzött, 290 fő esett ki vagy bizonyult alkalmatlannak nyugati szakaszon történő szolgálatra.

„A kiegészítő parancsnokságok az általuk kivetett létszámon felül 10%-os biztonsági hányaddal vonultatották be az állományt a kerülethez, s ezt a többletet az orvosi vizsgálat befejezéséig ott tartották.”¹⁸

¹⁵ „Tárgy: A sorkatonai idő csökkentése és a behívási rendszer megváltoztatása.”

¹⁶ „Jelentés” bevonulásról, 1965.

¹⁷ Ezt az elnevezést a nem nyugati határszakaszokra alkalmazták.

¹⁸ Uo.

A belügyminiszter engedélyével a behívások +3%-os ráátartással történtek a későbbi soron kívüli leszerelések ellensúlyozására. Ez a plusz behívási létszám tette lehetővé az alapkiképzésen valamilyen okból kiesők pótlását. A 3%-nyi pluszlétszám a következő év március 31-ig maradhatott meg. Márciusban az állományt átvizsgálták, és a szociálisan számításba jövő katonákat nem tényleges viszonyba helyezték, ezzel a szervezet beállt az előírt állománytáblára. Minden további sorkatonai kiesése már csökkentette a létszámot, pótlására nem volt lehetőség.

Ebben az évben az MNVK Szervezési és Mozdósítási Csoportfőnökség hozzájárulásával a behívások közvetlenül a kiképzőpontokra történtek. Ez jelentősen könnyítette a résztvevők munkáját, mert nem kellett az átvételt követően utaztatással, szállítással, felügyelettel foglalkozni.

Iskolai végzettség a bevonultaknál:

	1963	1964	1965
Érettségizett	273 fő 3,9%	594 fő 9,0%	704 fő 10,2%
1–4 o. középiskola	259 fő 3,7%	274 fő 3,5%	320 fő 4,6%
8 o. ált. isk.	4 469 fő 63,8%	5 271 fő 77,5%	5 616 fő 81,2%
7 o. ált. isk.	784 fő 11,2%	334 fő 5,0%	158 fő 2,3%
6 o. ált. isk.	889 fő 12,7%	295 fő 4,0%	110 fő 1,5%
5 o. ált. isk.	329 fő 4,7%	54 fő 1,0%	12 fő 0,2%

Ugyanerről az évről rendelkezünk egy másik jelentéssel is.¹⁹ Az újonckiképzés 1965. november 29-től 1966. február 13-ig tartott. A kiképzőegységekhez bevonult 6921 fő újonc és 92 fő tiszti iskolás növendék. A bevonult állományból szociális, egészségügyi és egyéb okokból leszereltek 145 főt. A sorállomány feltöltöttsége 104,5%-os lett.

„Az 1963. november hónapban bevonult 27 hónapos szolgálati idejük leteltével 1966. február 15-ig leszereltünk 6024 fő határőrt.”²⁰ Visszatartottak 85 főt bírósági büntetésük, illetve szolgálati idejük letöltésére, 36 fő visszamaradt hivatásos tiszthelyettesi állományban.

A váltás után a létszám 13 380 fő, elsőéves 6866 fő, másodéves 6514 fő, 597 fővel több a rendszeresített létszámnál. Ebben a többletben 148 fő az Egyesített Tiszti Iskola hallgatója, 23 fő a BM III/V. Csoportfőnökség részére lett kiképezve, 40 fő büntetőintézetben van, 87 fő pedig hivatásos státuszú beosztást tölt be.

A szociális okokból menet közben leszerelők tartaléka is ez a többlet. Rendszeresen, évente március 31-ig a sorkatonai létszámtöbbletet arra használták fel, hogy a kiképzés befejezését követően a szociálisan vagy egészségügyileg problémás katonákat idő előtt nem tényleges állományba helyezték.

¹⁹ „Összefoglaló jelentés az 1965/66...”

²⁰ Uo.

A kiképzés időszakában két öngyilkossági kísérlet történt. A határőrségnél az öngyilkossági kísérletek és öngyilkosságok az országos átlag alatt maradtak, ennek ellenére állandó gondot okoztak.²¹ A vezetés törekedett megelőzésükre és az okok feltárására.²²

Másik jelentésben az olvasható, hogy a bevonult állomány hat korosztályból tevődött össze:²³

- 1944-es születésű 27 fő, 0,3%, 22 éves;
- 1945-ös születésű 594 fő, 8,5%, 21 éves;
- 1946-os születésű 1 595 fő, 22,4%, 20 éves;
- 1947-es születésű 2 580 fő, 36,3%, 19 éves;
- 1948-as születésű 2 311 fő, 32,4%, 18 éves;
- 1949-es születésű 6 fő, 0,1%, 17 éves.

A nyugati kerületek részére sorozásra tervezett 4236 fő sorköteles közül az operatív szervek 3039 főt tudtak csak leellenőrizni a behívóparancs kiküldéséig. A fennmaradó 1197 fő ellenőrzése késve történt meg, illetve jelenleg is folyamatban van, írja a jelentés. Egy 1966. évi névjegyzék²⁴ szerint ebben az évben hat fő sorkatona szökött külföldre,²⁵ ami az operatív ellenőrzést indokolta, illetve 12 haláleset történt, többnyire közlekedési baleset következtében.

Az adatokból látszik, hogy 22 éves korára szinte minden fiatal letöltötte a katonai szolgálatot.

Az 1964. november és 1965. február között végrehajtott alapkiképzésről több érdekes adat is olvashatunk.²⁶ Ebben az évben a kiképzés 72 órával rövidebb volt, mert a bevonulás két héttel később történt, de a leszerelés idején nem lehetett változtatni, márpedig a felkészítés végzésének és az idősebb korosztály leszerelésének napra pontosan találkoznia kellett. Ebben az évben először hívtak be a határőrséghez nagyobb számban 18 éveseket, és nagy volt a bizonytalanság a korosztály megfelelésével kapcsolatban.

A kiképzőkeret összetétele is sajátosan alakult. A korábbiaktól eltérően nem hívtak be tartalékos tiszteket, és nem állt rendelkezésre tiszti iskolás állomány az Egyesített Tiszti Iskoláról. A szakaszparancsnoki beosztások betöltésére 83 sorállományú tisztest vettek igénybe (ez a parancsnokok 42%-a volt), ezzel megtakarították ugyanennyi tiszt napi tevékenységből történő kiemelését és kiképzőpontra történő vezénylését. A kiképzést záró elméleti és gyakorlati vizsgáztatásról a jelentés kiemeli, hogy sokszor jobbak lettek a tisztesek által vezetett szakaszok vizsgaeredményei, mint a tisztek szakaszainál. Összesen 11 századot hoztak létre a felkészítéshez, egybe osztották be a 18 éveseket, a vizsgáztatásnál szakmai ismeretekből hat század lett gyengébb, mint a 18 éveseké. A tiszthiány miatt az országos parancsnokságról is 29 tisztet kellett vezényelni a kiképzésre.

1968-ban a sorozást a csehszlovák események miatt tíz nappal később kezdték, időben befejezték, a bevonulás november 21–22-én történt. Hat korosztályt hívtak be, 60%-kal nőtt az egészségügyi okok miatt leszerelték száma. A biztonsági ellenőrzésen kiesett 5,4%.

A kiképzőkeret összetétele: tiszt 441 fő, tiszthelyettes 121 fő, sorállományú 1364 fő volt.

²¹ Országosan az öngyilkosságok száma ez időszakban emelkedő trendet mutatott, míg 1960-ban 2493 fő, 1965-ben már 3029 fő, 1970-ben pedig már 3595 fő követett el öngyilkosságot.

²² Főrizs 2022.

²³ „Jelentés”, az újonc sorozásról...

²⁴ „Névjegyzék 1966.”

²⁵ A külföldre szökésekkel kapcsolatban lásd Főrizs 2024a.

²⁶ „Jelentés a BM. Határőrség csapatainál...”

Az 1968/69-es kiképzésen az újonckiképző egységeknél sorállományúak 95 fő tiszti, 52 fő tiszthelyettesi beosztást töltöttek be, és természetesen minden rajparancsnok sorkatona volt. A kiképzés idején olyan sokan kiestek – 124 főt leszereltek –, hogy 1969. január 13-án pótlólag bevonultattak 100 főt.

FEGYELMI HELYZET

A sorállomány fegyelmi helyzetét vizsgálva nem dolgoztam fel a parancsnoki fenyegetéseket, ezeknek ritkán található meg a nyilvántartása, és túl sok adat is lenne egy tízéves időszakra. Ugyanígy nem érintem azokat az eseteket sem, amikor a katonai ügyészség adta vissza parancsnoki elbírálásra a cselekményt, szintén adathiány miatt.

1962. október és 1963. október között 75 főt ítél el a bíróság, 39 fő esetében őrszolgálati büntetért, ez az ítéletek 50%-a.

Részletesen egy évet ismertetek (1966), adatai a többi évre nézve is tipikusnak tekinthetők. Az 1966-os év sorállományra vonatkozó parancsai²⁷ 28 bűncselekményfajtát említenek. A legtöbb esetben a katonai ügyészség és bíróság járt el a sorkatonákat illetően, két-három alkalommal a polgári bíróság. A cselekmények egy részét még az előző évben követték el, csak az ítélet született a következő évben. Az adatok többsége katonai fegyelmező zászlóaljra, tipikusan öt-nyolc hónap büntetésre és katonai fogdára vonatkozik.

Legjellemzőbbek az őrszolgálati büntetett – 24 eset katonai fegyelmező zászlóalj és öt eset katonai fogda – és az őrutasítás megszegése büntetett – öt eset fegyelmező zászlóalj. Ebbe a körbe tipikus, a határőr által elkövethető bűncselekmények tartoztak, mint letérés a menetvonalról, szolgálati hely elhagyása, elalvás vagy leittasodás szolgálatban. A nyilvántartásban katonai fogda 36 eset, fegyelmező zászlóalj 83 eset, börtönbüntetés kilenc eset szerepel, ami egy évre kivetítve igen magasnak tűnik. Egy év vagy azt két évig meghaladó büntetést kapott 20 fő. Két év, két év hat hónap, 12 év börtönbüntetés is szerepel még a nyilvántartásban. A 12 évet szabadságon elkövetett szándékos emberölésért szabták ki. A fegyelmező zászlóalj a sorállományú tisztesek esetében együtt járt a rendfokozat megvonásával. Ebben az évben egy főt a fegyelmező zászlóaljtól átadtak a katonai bíróságnak, az okot a parancs nem írja, egy főt pedig leszereltek már a fegyelmező zászlóaljtól, mert katonai szolgálatra alkalmatlan minősítést kapott.

A fegyelmező zászlóaljnál letöltött büntetési időt követően a katonák visszakerültek a határőrséghez, és az eredeti szolgálati idejükre rá kellett szolgálniuk, ezért nem is a saját korosztályukkal szereltek le. Két olyan eset volt egy év alatt, amikor példás szolgálatellátásra tekintettel az országos parancsnok beszámította a fegyelmező zászlóaljnál eltöltött hónapokat, és így időben engedélyezte a leszerelést. Erre vonatkozóan az alábbi szöveg szerepel a parancsban: *„a fegyelmező zászlóaljban és feltételes szabadlábra helyezés után az alegységeknél fegyelmezett magatartást tanúsítottak, szolgálatukat kifogástalanul látták el, ezért a fegyelmező zászlóaljban eltöltött időt a katonai szolgálatba beszámítom, és 1966. február 14-i hatállyal – leszerelő korosztályukkal együtt – nem tényleges viszonyba helyezem. – Tollal beírva – „F” hőr. nem került leszerelésre, mert újabb büntetést követett el.”*²⁸

Akik visszakerültek a határőrséghez folytatni a szolgálatukat, azok biztonsági problémát jelentettek, ezért nem vezényelték őket az osztrák államhatárra.

²⁷ „BM. Hőr. országos parancsnok...”

²⁸ Ugyanott a 6. sz. parancsban.

Katonai szempontból kiemelhető ítéletek:

- tiltott határátlépés büntette – egy év fegyelmező zászlóalj;
- fegyver- és lőszerrejtegetés büntette – nyolc hónap fegyelmező zászlóalj;
- előre kitervelt módon elkövetett emberölés büntette – 12 év börtön;
- alárendelt tetteleges bántalmazása büntette – öt hónap fegyelmező zászlóalj;
- sikkasztás büntette – egy év két hónap fegyelmező zászlóalj;
- szolgálati titoksértés és államtitoksértés büntette – egy év fegyelmező zászlóalj;
- szolgálati titoksértés büntette – egy év nyolc hónap fegyelmező zászlóalj;
- önkényes eltávozás büntette – egy év két hónap fegyelmező zászlóalj;
- szolgálat alól való kibúvás büntette – hat hónap börtön;
- halált okozó gondatlan veszélyeztetés – büntette két év börtön és lefokozás;
- külföldre szökés előkészülete büntette – két év hat hónap börtön;
- parancsmegtagadás büntette – egy év hat hónap fegyelmező zászlóalj;
- gondatlan veszélyeztetés büntette – egy év fegyelmező zászlóalj.

A fegyelmező zászlóaljak elrettentő hatásának igénybevétele nyilvánvalóan az utolsó eszköz volt a parancsnokok kezében. A katonai bírósági tárgyalásokra gyakran nyilvánosan az alegységeknél került sor, arra a kerületek minden kötelékétől összevontak két-három főt, a tanulságokat pedig foglalkozásokon értékelték. A nyugati államhatáron több volt az ilyen ítéletek száma. Ez összefüggött azzal, hogy ott több katona szolgált, de szigorúbb volt a rezsim és az ellenőrzés is. Az 1966-os adatokban 92 fő fegyelmező zászlóaljra vagy börtönbüntetésre ítélt személy szerepel. Közülük 23 fő kapott egyéves vagy súlyosabb ítéletet. Ez 21%, ami azt tükrözi, hogy a szolgálat fenntartása érdekében szigorú bírósági ítéletek születtek.

BALESETEK, HALÁLESETEK, KÜLFÖLDRE SZÖKÉS

A határőrszolgálat rendkívül balesetveszélyesnek bizonyult. Bár nincs a tíz évre vonatkozóan összefüggő adatrendszerünk, de az egyes években igen sok eseményről tudunk. Az okok sokrétűek, gyakran a kiképzési hiányosságokra vagy az egyes katonák felelőtlen viselkedésére – például játszás a fegyverrel – vezették vissza a történeteket. Ugyanakkor azt is látnunk szükséges, hogy naponta mintegy 8000 járőrt indítottak szolgálatba. Ezek minden alkalommal töltötték és ürítették a fegyvereiket. Nem csoda, ha ebben a napi 16 ezer esetben vétlen lövés is bekövetkezett, sérülést vagy halálesetet okozva, és akkor még nem írtunk az aknamezőről, amelyet ezekben az években szedtek fel, hogy az új elektromos jelzőrendszert letelepítsék, illetve a közlekedési balesetekről, mert azokból a motorizáció növekedése miatt egyre több történt. Az éjszakai szolgálatellátás, a nehezen átlátható körülmények szintén gyakran vezettek fegyverhasználatához. A szervezet vezetése természetesen törekedett az esetszámok csökkentésére oktatás, elemzés, tájékoztatótevékenység útján.

Egy értékelés²⁹ három és fél év alatt bekövetkezett balesetek adatait mutatja. A táblázatos kimutatás szerint összesen 69 sorkatona sérült meg. A 69 sérülés legalább nyolc napon túl gyógyuló volt, kilenc fegyvertől, 15 löszertől, robbanóanyagtól, 45 egyéb körülmények között, általában baleset miatt:

²⁹ „A végrehajtó szolgálat...”

- 1961-ben két fő fegyvertől, négy fő robbanóanyagtól aknatelepítés-mentesítés közben, közülük egy fő meghalt, három főt pedig a sérülés súlyossága miatt le kellett szerelni;
- 1962-ben két fő fegyvertől, öt fő aknától, közülük három fő esetben végtag-eltávolítás történt;
- 1963-ban két fő fegyvertől, egy fő puffancstól, öt fő aknától;
- 1964-ben az év első felében három fő fegyvertől.

Halálesetek évente:

- 1960-ban öngyilkosság 11 fő, halálos baleset három fő;
- 1961-ben 23 fő hunyt el, okai: 12 öngyilkosság; egy halálos aknarobbanás; nyolc baleset (öt gépkocsi, egy vonat, kettő munka közben); egy főt agyonlőttek hazaárulási kísérlet közben; egy főt a járőrparancsnoka lőtt le;
- 1962-ben 18 haláleset, okai: öngyilkosság hat; betegség kettő; baleset egy; vízbefulladás kettő; nincs ok feltüntetve kettő; gondatlanságból lelőtték egy; járőrparancsnoka lőtte le egy; szökés közben lelőtték három fő;
- 1963-ban³⁰ 19 halálesetről tudunk: tíz öngyilkosság; két fő elhunyt szolgálatban (egyiküket a lova rúgta agyon, egy pedig tévedésből növénymérget ivott); egy fő lövöldözött, ahol egy tisztet is lelőttek, majd az elkövető öngyilkos lett;³¹ egy határőr gondatlanságból agyonlőtte a társát, majd öngyilkos lett; egy katonát a járőrparancsnoka gyilkolt meg; egy fő vízbe fulladt; két fő balesetet szenvedett; egy esetben nincs a halál oka feltüntetve;
- egy másik dokumentum³² az 1962/63-as évben 20 fő elhunytat említ: természetes halállal egy fő; öngyilkos lett 12 fő; baleset következtében halt meg hét fő;
- 1964-ből rendelkezésünkre áll egy negyedéves bontású éves egészségügyi jelentés,³³ mely szerint „*vágott, metszett, szúrt, lőtt sebek*” 259 esetben fordultak elő, 15 haláleset történt, ebből négy betegség miatt, öngyilkosság pedig kilenc volt;
- 1964-re vonatkozóan másik adatunk szerint 15 fő veszítette az életét, öngyilkos lett öt fő; közúti balesetben elhunyt három fő; fürdés közben vízbe fulladt két fő; fegyveres balesetben egy fő; térső meggyilkolta egy fő; egy fő esetében nincs feltüntetve a halál oka; történt egy vonatgázolás is; lövészetben pedig véletlenül lelőttek egy főt (többször is tapasztaltam a halálesetek eltérő számát, mert az okmányokat nem egy időben készítették, és néhány alkalomnál a korábban sérültnek nyilvántartott személy már elhunyt, ami magyarázhatja a különbséget, de véleményem szerint mindig a magasabb adatot indokolt figyelembe venni);
- 1965-ben 20 fő hunyt el, ebből hét fő öngyilkosság miatt;
- 1966-ban 16 haláleset, ebből hét fő öngyilkosság volt;
- 1967-ben 13 haláleset volt, okai: három baleset; öt öngyilkosság; kettő villámcsapás; két vízbe fulladás; egy betegség;
- 1968-ban 13 haláleset, okai: hat öngyilkosság; három baleset; egy betegség; egy járőrparancsnok lelőtte, két esetben nincs ok feltüntetve;
- 1969-ben elhalálozott 13 fő, vízbe fulladt két fő; öngyilkos lett nyolc fő; betegség miatt egy fő; egy fő esetében nincs ok jelezve.

³⁰ „Névjegyzék.”

³¹ Főrizs 2024a.: i. m.

³² „Jelentés a BM. Határőrség rendszeresített...” i. m.

³³ „BM Határőrség Egészségügyi Szolgálatának jelentése.”

Aknasérülések:

- 1961-ben négy fő, ebből egy halálos;
- 1962-ben öt fő, ebből három súlyos, egy súlyos sérülés jelzőkészüléktől;
- 1963-ban hat fő;
- 1965-ben négy fő határőr, négy fő honvéd és egy fő karhatalmista sorkatona;
- 1966-ban négy súlyos és egy könnyebb, két katonát repülőgéppel hoztak fel a nyugati határról a Honvéd Kórházba, továbbá megsérült két honvéd sorkatona is, akik az aknamentesítésben vettek részt;
- 1967-es első féléves egészségügyi jelentés szerint 19 baleset történt fegyverrel és robbanóanyaggal, nem halálosak, ezek közül kilenc szolgálaton kívüli időszakban (a számok jelzik, hogy a katonák gyakran felelőtlenül „barkácsolták” az aknákat).

Jogellenesen külföldre távozott, azaz külföldre szökött:

Év	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Fő	6	15	20	8	7	5	3	5	6	5	3	5

ZÁRÓGONDOLATOK

A határőrség 1960-as évekhez kapcsolódó történetét a fokozatos megszilárdulás folyamatával lehet jellemezni. 1960-ban a sok rendkívüli esemény, külföldre szökés és fegyelemsértés miatt az MSZMP Politikai Bizottsága augusztus 9-i ülésén döntött az országos parancsnok és a politikai csoportfőnök váltásáról, meghatározta a vezetésnek a szervezettel kapcsolatos szigorú elvárásait. Az előrelépés egyik jelentős területe a sorállomány helyzetének rendezése, fegyelmének helyreállítása volt.

Az ország vezetése a nyugati államhatár közel hézagmentes lezárását várta el.³⁴ Ez csak nagyszámú sorkatona szigorú rendben történő alkalmazásával volt lehetséges. Hivatásos állományú határőrség ilyen feladatra már csak létszám okok miatt sem volt alkalmas. Ennek az időszaknak a közepére esik a műszaki zár és a kapcsolódó aknamező felszedése, az elektromos jelzőrendszer kiépítése.³⁵ Természetesen ezeket a műszaki munkákat is főleg a honvédség, a karhatalom és a határőrség sorállománya végezte.

A határőrségnél a sorállomány alkalmazásának már hosszú ideje kialakult gyakorlata volt. A rendszert bizonyos értelemben a sorkatonák mozgatták, kezdve a kiképzéstől – ahol raj- és szakasziparancsnokként szerepeltek –, a logisztikai biztosítás minden területéig. Ezt a célt szolgálta a sok rendszeresített szakbeosztás. A megnövekedett határforgalom ellenőrzésére bevezették a „segéd útlevélkezelő” munkakört az átkelőhelyeken sorkatonák bevonása céljából.

A fegyelem fenntartása, javítása érdekében a kiképzés és a nevelés számtalan eszközét bevetették. Ezres létszámmal iskoláztak be katonákat a tisztesiskolákba három hónapos felkészítésre, és az itt végzetek vállára tették a kiskötelékek irányítását. Élenjáró és kiváló határőr címetek adományoztak a példás szolgálatot ellátóknak jutalomszabadsággal összekötve. A másik oldalon a katonai bíróságok bevonásával szigorúan kezelték a kirívó fegyelemsértéseket.

³⁴ Ezekben az években évente 2000–2500 tiltott határátlépést regisztráltak, lásd Ritecz 2017, 648.

³⁵ Főrizs 2024b, 97–110.

Minden év március 31-ig a pluszlétszám terhére igyekeztek kigyűjteni és leszerelni a szociálisan, illetve egészségügyileg problémás katonákat. A februári leszereléseket megelőzően továbbszolgálatra, tiszthelyettesi munkakörök ellátására toboroztak a végzős állományból a belügyi szervek állományába, esetenként jelentős eredménnyel.

1969-ben megkezdődött a sorkatonai szolgálat idejének 27 hónapról 24 hónapra történő leszállításának és a behívási rendszer megváltoztatásának tervezése.³⁶

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1949. évi XX. törvény – A MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA. https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=94900020.TV&targetdate=ffffff4&printTitle=1949.+évi+XX.+törvény&referer=http%3A//net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D00000001.TXT (Letöltés időpontja: 2025. 02. 19.)
- 1960. évi IV. törvény a honvédelemről. https://jogkodex.hu/jsz/1960_4_torveny_8737910 (Letöltés időpontja: 2025. 02. 19.)
- 1964. évi 1. törvényerejű rendelet a honvédelemről szóló 1960. évi IV. törvény egyes rendelkezéseinek módosításáról. https://jogkodex.hu/jsz/1964_1_tvr_1354659 (Letöltés időpontja: 2025. 02. 19.)
- AZ MSZMP Politikai Bizottság 1960. augusztus 9-ei ülésének anyaga. https://adatbazisonline.mnl.gov.hu/pdfview2?file=static/documents/mszmp_mdp/HU_MNL_OL_M-KS_288_05_01950.pdf#search=&page=21 (Letöltés időpontja: 2025. 02. 15.)
- Főrizs Sándor: *A magyar határőrség tiszti állománya 1950–1958 között*. Honvédségi Szemle, 151. évf. 2023a/4., 111–123. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2023.4.8> (Letöltés időpontja: 2025. 03. 27.)
- Főrizs Sándor: *A határőrségi aknamezők 1957–1971 között*. Honvédségi Szemle, 152. évf. 2024b/2., 97–110. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2024.2.9> (Letöltés időpontja: 2025. 03. 27.)
- Főrizs Sándor: *A határőrség sorállományának utolsó évei*. Hadtudomány, 2023b/2., 73–84. <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2023.33.1.73> (Letöltés időpontja: 2025. 03. 25.)
- Főrizs Sándor: *Katonák szökései, mint állambiztonsági esetek a határőrségnél a 60-as évek elején*. Nemzetbiztonsági Szemle, 2024a/3., 48–63. <https://doi.org/10.32561/nsz.2024.3.4> (Letöltés időpontja: 2025. 03. 27.)
- Főrizs Sándor: *Öngyilkossági esetek a határőrségnél az 1980-as években*. Ügyészek Lapja, 2022/5–6., 39–52. <https://ugyeszeklapja.hu/?p=4001> (Letöltés időpontja: 2025. 03. 25.)
- KSH. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_qli001.html (Letöltés időpontja: 2025. 02. 16.)
- KSH. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001c.html (Letöltés időpontja: 2025. 02. 16.)
- Magyar Közlöny 1960. december 18-i, 112. szám, illetve 1964. január 29-i 6. szám.
- Ritecz György: *Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig*. In: Pósan László – Veszprémy László et al. (szerk.): *Örzök, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadászok a közép-kortól napjainkig*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017, 642–673.

³⁶ Akit a téma folytatása is érdekel, olvashat erről Főrizs 2023b, 73–84. és Ritecz 2017, 642–673.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

- „A végrehajtó szolgálat során előfordult rendkívüli események, balesetek értékelése. 1961. január 1-től 1964. június 30-ig.” MNL OL HOP XIX-B-10 1965. év 11. sz. doboz III/1-2. tárgykör 14. folyószám.
- „BM. Határőrség Egészségügyi Szolgálatának jelentése.” MNL OL HOP XIX-B-10 1964. év 23. sz. doboz XIV. tárgykör 1. folyószám.
- „BM. Hőr. országos parancsnok 1966. évi parancsai a sorállományra vonatkozóan.” MNL OL HOP XIX-B-10 1966. év 1. sz. doboz I/1-2. tárgykör 2. folyószám.
- „Határőrség országos parancsnokának 20. sz. parancsa.” 1962. 09. 10. MNL OL HOP XIX-B-10 1962. év 19. sz. doboz VII/1-4. tárgykör 48. folyószám.
- „Jelentés a BM. Határőrség csapatainál az 1964/65. hőr. évben végrehajtott újonckiképzésről és a bevonult 18 éves korosztállyal kapcsolatos tapasztalatokról.” 1965. 03. 09. MNL OL HOP XIX-B-10 1965. év 17. sz. doboz VIII. tárgykör 1. folyószám.
- „Jelentés a BM. Határőrség rendszeresített és állományban lévő létszámáról, az 1962/63-as határőrizeti évben végrehajtott főbb szervezési vonatkozású feladatokról, a státus és állomány-fegyelemlről, a sorozott állomány felhasználásáról és helyzetéről.” 1963. 10. 11. MNL OL HOP XIX-B-10 1964. év 19. sz. doboz VII/1-4. tárgykör 67. folyószám.
- „Jelentés a BM. Határőrség rendszeresített és állományban lévő létszámáról, az 1962/63-as határőrizeti évben végrehajtott főbb szervezési vonatkozású feladatokról, a státus és állomány-fegyelemlről, a sorozott állomány felhasználásáról és helyzetéről.” 1963. 10. 11. MNL OL HOP XIX-B-10 1964. év 19. sz. doboz VII/1-4. tárgykör 67. folyószám.
- „Javaslat a BM Határőrség szervezésének módosítására.” MNL OL HOP XIX-B-10 1966. év 20. sz. doboz VII/14. tárgykör 1. folyószám.
- „Jelentés a sorállomány létszámáról.” MNL OL HOP XIX-B-10 1964. év 19. sz. doboz VII/1-4. tárgykör 73. folyószám.
- „Jelentés”; az újonc sorozásról és bevonulásról, 1966. 11. 29. MNL OL HOP XIX-B-10 1966. év 20. sz. doboz VII/14. tárgykör 40. folyószám.
- „Jelentés” bevonulásról, 1965. 12. 03. MNL OL HOP XIX-B-10 1966. év 20. sz. doboz VII/14. tárgykör 37. folyószám.
- „Kimutatás a BM. Határőrség személyi állományának létszámáról.” 1965. okt. 1-jei állapot. MNL OL HOP XIX-B-10 1966. év 20. sz. doboz VII/ 14. tárgykör 11. folyószám.
- „Létszám és harcieszköz jelentés.” 1962. 05. 11. MNL OL HOP XIX-B-10 1966. év 20. sz. doboz VII/14. tárgykör 21. folyószám.
- „Névjegyzék 1966.” MNL OL HOP XIX-B-10 1966. év 20. sz. doboz VII/14. tárgykör 41. folyószám.
- „Névjegyzék.” MNL OL HOP XIX-B-10 1963. év 18. sz. doboz VII/1-4. tárgykör 25. folyószám.
- „Összefoglaló jelentés az 1965/66-os határőrizeti évben végrehajtott bevonulás, újonckiképzés, váltás és leszerelés tapasztalatairól.” 1966. 03. 04. MNL OL HOP XIX-B-10 1966. év 20. sz. doboz VII/14. tárgykör 38. folyószám.
- „Tárgy: A sorkatonai idő csökkentése és a behívási rendszer megváltoztatása.” MNL OL HOP XIX-B-10 1969. év 22. sz. doboz VII/1-4 tárgykör 17. folyószám.
- „Tárgy: Toborzás végrehajtása.” 1964. 10. 28. MNL OL HOP XIX-B-10 1964. év 19. sz. doboz VII/1-4. tárgykör 81. folyószám.
- „Utasítás a sorállományúak katonai szolgálatának rendjéről, szolgálatteljesítésükkel kapcsolatos eljárásokról.” Határőrség Országos Parancsnokság, 1965. MNL OL HOP XIX-B-10 1965. év 17. sz. doboz VII. tárgykör 20. folyószám.